

Isländska ord förklarade genom keltiska, (iriska, gaeliska, walesiska och b...

Möller, Peter von,

63 Q b Br.

National Library
of Sweden

Isländska ord förklarade genom Keltiska,

(iriska, gaeliska, walesiska och bretonska).

De med (*) betecknade ord äro hemtade ur Holmboes, Norsk og Keltisk, Christiania 1854. Hvad som står mellan parentes är tillagdt.

Bauka v. *blár laugi baukar* i *Baldrs haga*, enligt Egilsson, *stridere* (fräsa, hväsa). Ordet läser endast förekomma i Forn. Sögur Nordlanda II. 872 ed. Rafn. Är det sålunda säkert att det betyder *stridere*? Irisk. & Gael. *boc* to spring, skip; to bud, swell, inflame.

Beiti n. »vertant interpretes, animal vel instrumentum mordax». (Havamal 140, Egils.) Irisk. & Gael. *beithir* s. björn.

Gagarr m. hund (?) Egilsson; *gagara ljöd* en oregelbunden versart, (Haldorson). Jfr. Bret. *gag*. v. stamma, framstöta orden; Irisk. & Gael. *gagaire*, s. stammare m. fl. sammanfattningar.

(*) *Ægir* m. hafvets Gud, hafvet. Irisk. *aigein* Gael. *aigeal* hafvets botten, djupet.

Hlér m. Ler, deus oceani (Egilsson) äfven haf i Snorres Edda. Irisk. & Gael. *lear* f. hafvet.

Kada f. S. E. II. 408, öfversättas af Egils. med »galina». Norsk. har *Kade* v. kackla, snattra, om sjöfoglar. Irisk. & Gael. *cadhan* s. vildgås. Sanskr. *Kadamsa* anas.

Karn s. S. E. II. 489 »avis nescio quæ» Egilsson. Jfr. Irisk. & Gael. *cairneach* m. the osprey, Fiskljusen.

Korki m. I Sn. Edda bland sädesarternas namn; jemnföres af Egils. med Norsk. *kork*, *korkmossa*, lichen *saxatilis*; men förklaras bättre af Gael. *core*, *coirce* m. Irisk. *coirce* m. Wales *ceirch*. Bret. *Kerch* m. hafre. Finsk. *Kaura* hafre.

Ögr m. (S. Bugge & Afzelius *avgur*) »vox ignota». Ordet förekommer blott i Harbarsliod 13, »at vata ögr, (*avgur*) minn, och tolkas af Egilsson med »vareina, vectura; vestis, amictus»; af Afzelius med »bördor». Iriska *ochar* m. (pl. *ochra*) sko, fotbeklädnad torde här passa bättre, helst Thor, om han ville vada öfver floden, först måste väta sina skodon.

Lesni n. »vox mihi ignota, torte caput, cf. vocem slavon. *lece facies*». (Egilsson). Han öfversätter citatet: *ölkarma eik linbundin arma lofn latir mik leika for sinum lesnis stofni*, med: lino redimita brachiorum Nympha (femina) facit me venari (hære) ante nasum suum.

Han antager *stafn* stäf i stället för *stofn* träd, stam, för att af *losnis stafni* få hufvudets stäf eller — näsan. En sannolikare förklaring ger Iriska *lisne*, *luisne*, linlockar; ty *lesnis stofni* lockarnes stam eller träd, blir då det träd eller staf, hvarpå linlockarne, vid spinnande med slända, äro fastgjorda.

Flasa f. mulier petulans et inmodesta. Grettis Saga, ed. Hafn. 1853 cap. 77, pro *flasa* habit *flaski* m. ejus significatio incertus est. (Egilsson) Irisk. & Gael. *flasgach* s. n. (egentl. adjectiv form af *flasg*) yngling, ungtkarl; *flasgachan* m. (an diminut. ändelse) tölp, narr (v. rustic, clown).

Aspirationen af h i isländska ord, bestyrkt af keltiska.

Hafr m. ungula; caper. (I senare betydelse har Isl. äfven *Kappi*) Irsk. *cabar*, djurs horn, spetsen, grenen deraf; *cabar*, caper.

Hink m. mindre, smalt ämbare; Irisk. *cingit* s. double goblet (Cormacs Glossar.)

Hjör m. gladius (Egils. & Haldors.) Irisk. *ciorr* a spear. a dart. Latin *curis* kastspjut, ett från Sabinerna lånadt ord. Att isländska *hjör* äfven betydt kastspjut synes af *hjör-regn*, *hskur*, *hgrád* (*grád* ventus).

Hlekk m. catena, vinculum. (Egilsson.) Irisk. *clioc* s. & v. hook, to hook, Wales *clieid* f. v. latch. Bret. *kliked*.

Hlið f. svsk. lid. Irisk. & Gael. *cleith* f. hill, enirience.

Hlið n. ostium, porta, svsk. *led*: Irisk. *cleith*, Gael. *cliath* s. a. fenec.

Hliðr m. bos; *hlið kalla menn oxa* (Sn. Edd. Egilsson). Irisk. *cleathar*, *clithar* f. ko (Brehon Laws).

Hlust s. *hlnsta* v. öra; höra. Wales *clust* f. öra, m. fl. sammansättningar, *achlust* s. åhörande; Irisk. & Gael. *cluas* f. öra, Irisk. *cloisd* v. höra.

Hnappr s. hop, hög; *hnappa* v. samla i hop, i hög. Norska *knabb* m. bergsknöl, afrundad klippa. Irisk. *cnap* m. liten kulle; hop, hög; knapp; Wales *cnap* m. knöl; nyare knapp.

(*) *Hnaukr* m. bergspets; Irisk. & Gael. *enoc* n. kulle.

(*) *Hraukr* m. stack, hop, hög; *hruga* f. & v. idm. (Svsk. *rök*, dsk. *rauk*, hop af kärivar; sydsvsk. *rögla* v. (sätta i små högar) Gael. *cruach* f. hö- eller torfstack (*cruach* v. hopa, lägga i hög, Irisk. *cruach* i båda betydelserna.) Bret. *krugal*, f. idm. (*krugella* v. = rögla).

Hriostr m. bos; *himinhriotr*, *himinhriodr*, n. (Egilsson) Irisk. & Gael. *crodh* m. boskap.

Hrymr m. dux gigantorum (Egilsson); Irisk. *crúim* s. åskan.

Äldre isländska ord.

Arða f. upphöjning, kant, ojemnhet, Irisk. & Gael. *ard* s. & adj. höjd, topp; hög, upphöjd. Jfr lat. *arduus*.

(*) *Att* f. plaga mundi, Bret. *aot*, *ât* m. rivage de la mer (Irisk. *otir* s. strand, kust.

(*) *Akka* v. sammanhopa. Irisk. *acha* s. hög, hop; Gael. *acair* sädeshög (sansk. *aks'a* hög, hop *aks'* hopa, (Pictet, De l'affinité des langues celtiques au Sanscrit; jfr lat. *agger*).

Bara f. bölja, våg; nsk. *baara* f. bölja, sjögång. Irisk. & Gael. *bar* s. haf, sjö. Sanskr. *paru* hafvet (Pictet).

Barr s. hordeum (Alvismål 32), skaldenamn på korn. *Barlak* n. »inter fruges recensatur» med hänvisning till Engl. *barley* (Egilsson); men Nsk. *barlak* vatten, hvori korn blifvit uppjuktadt i och för maltberedning (*Aasen*). Irisk. *bar* s. säd (corn); äfven bröd, föda, Wales & Bret. *bara* v. bröd. (Angl.-sax. *bere* korn.)

(*) *Biöð* f. jorden, jordklotet; i plur. universum. Irisk. *biodh*, *bioth* m. Wales *byd*, Bret. *bed* s. verden, universum.

Brók f. *brækr*; (nyare form *brog*), *bracka* f. byxor.

Braca f. var, enligt latinska författare, ett beklädnadsstycke hos Gallerna. Cornwallis *bryccans*, Wales *brykan*, Bret. *bragu*; Gl. Frsk. *bracie* (n. v. *brayette*, julp, byxöppning) Gael. *brigais* byxor.

Budi m. ignis (Sn. Edda II. 486, Egils.). Irisk. *buite*, bot (Cormacs Gloss.), eld, Gael. *buitealach* s. en stor eld; Sanskr. *bot*.

Eimir, *einnir* m. gladius; men *emjar* f. pl. och æmiarr pl. — pars gladii (Egilss.) Irisk. *eimh* f. hjaltet, fästet.

Dríma f. pugna (Sn. Edda I. 563, Egilss.) Irisk. *dreime* s. krig.

Gadda v. coarctare vel figere (jfr svsk sammangadda). Bret. *gadan*, Irisk. *gad* s. band af telningar (hart, lien

d'osier ou d'autre bois pliant). *Gaddan* s. (Isl.) reticulum, retina.

Geisli n. pikstaf vid skidlöpning (Egilsson). Då *li* är dimin. ändelse, kan förutsättas ett förloradt, *geis*, *ges*, s. som ock återfinnes i Isl. & Gl. Svsk. *Kesja* f. spjut, lans. Forn-Galliska *gæsum* kallas, enligt latinska författare, gallernas nationalvapen — spjutet; gl. frsk. *geiser*, *gisarne*. Gael. *geis* (Brandes), Irisk. & Gail. *gaisde* part. perf. (med. lat. *gesatus*) beväpnad, m. fl. sammansättningar. Irisk. *gais-ridhe* s. krigare, riddare.

Gjör n. cibus, saturitas; *þat var hrafna gjör* (Egilsson); *jörtra* s. (Haldorsen), *jörtra* (Bhuslän) *gjerta* (Ångerm.) idissla; *jörtr* (Isl.), *gjert* (Ångerm.) idissling. Irisk. *giorr* v. Gael. *gaor* v. öfverfylla sig med mat. Irisk. *ger* s. idissling.

(*) *Gná* f. qvinnonamn (Haldors.) gudinna hos Asarne (Egils.); ett trädslag (Haldors.) Irisk. *gnae* f. qvinna; *gnia* m. ett träd. Sanskr. *gnâ* qvinna (Holmboe).

(*) *Kar* n. smuts, träck. Irisk. *car*, t. ex. i *buacar* kögödsel, (*bu* ko), (Wales. *cardail* gödsel), Bret. *Karz* = isländskan.

Karnadr m. fornicatio. Irisk. & Gael. *carn* v. hopa, uppstapla, *carnadh* s. (egentl. part. pres. af *carn* v.), *carn* s. (nyare) en stenhög; »druidaltare».

Kjannr m. hufvud. Irisk. & Gael. *ceann* s. hufvud, fig: anförarare.

Kotta f. navis (Sn. Edd. Egils.) Irisk. *cot*, *coit* s. liten båt.

Kró f. koja; vrå, afstängning; *króa* v. afstänga, instänga. Irisk. & Gael. *cro* v. hut, hovel, pen; föld; *eru* (Brehon Laws) fälla för boskap.

Limar f. pl. *lím* n, collet. åror. Irisk. *leamh* åra, *leamhan* roddare.

Lag n. lag (lex); sätt, skick, ordning (mos, ordo); Gael. & Irisk. *lagh* s. lag; ordning, method.

Lag n. stygn, skott, *lagropn* n. stick- eller kastvapen. Irisk. *laghar* m. prong, fork; *laghrach*, adj. försedd med spets, m. fl.

(*) *Lamr* s. hand; (*löm* (Nrsk.) labb, tass), Irisk. *lam*, Gael. *lamh* hand.

Long, *lúng* s. skepp. Irisk. *long*, *lung*, Gael. *long*, Wales *long* skepp.

Ló f. tometum, pappus; *lómjukr* adj. mjuk som ull, *lopi* ulltött, m. fl. Gael. & Irisk. *lo* ull, ull-lock, m. fl. sammansättningar.

Lón n. lacuna, recessus maris (Haldors.). Gael. & Irisk. *lon* s. kärr, moras.

Luðr m. käril, kar; Irisk. *lothar* idm; 2:o, fartyg (Egilsson) *ludska* (Rogö & Runö) liten flat båt. Jfr *noi*.

Leyti n. tidpunkt, tid, *um þad leyti*; *löta* (Halländska) tid, stund; 2:a del, *fyrir mitt leyti*. Gael. & Irisk. *leith* f. såväl tid, som ock del, andel. Isländskan han äfven *leyti* n. colliuclus, specula, dorsum campi (Haldor.). Gael. & Irisk. *leitir* s. sidan af en kulle, en större sluttning.

(*) *Mögr* s. *magar* gen. son; *mögr Hlodynjar*, Lodyns son, Thor, (Voluspá 50) Irisk. & Gael. *mac* s. son.

Mugga f. aër nubilus, (Sn. Edda 486, 569 Egilsson). Gael. *muig* s. cloudiness, gloom, *mugach* adj. Wales. *mwci* m. stark dimma.

Muli m. id. qu. *moli*, mica, frustulum; nrsk. *mylla* f. agn, skal. Gael. & Irisk. *moll* (*muill* gen.) agn, dan (*palea*, acus).

Nes n. näs Gael. & Irisk. *neas* udde, kulle.

Niöl f. natt. (Alvismál) Gael. & Irisk. *neul*, (*neoil* gen.) nubes, nebula; Wales *niwl* s. mist, fog.

Nói m. käril, kar. (Haldors.) men att *nói* i forn-isl. betydt skepp, fartyg synes af *Nóatun*, Niords bostad (fartygens eller skeppens stad eller hamn), som enligt Gylfaginning var belägen vid hafvet. Gael. & Irisk. *noi* fartyg; Wales *noe* any shallow vessel; a flat wooden dish. (Spurrel).

(*) *Hrútr* vädur; Gael. & Irisk. *ruta* idm.

Isländska och skandinaviska ord.

Bani m, banc, död. Irisk. & Gael. *ban* adj. blek, *banaiigh* v. göra blek, förstöras, *baana*, *bann* s. död.

Borð n. tabula, asser; mensa Gael. & Irisk. *bord* i båda betydelserna.

Bra n. *brat* def. rutigt tygstycke (Halland), *brau* s. pannus linteus compressus (Dsk. Dial. Fyen). Gael. & Irisk. *brat*, Wales *brat* tygstycke, duk.

Bu n. (Isl. & Nrsk) boskap, kor (*budeia* mjölkpiga, *buhund* fälhund, ännu i norskan) Irisk. *bo*, *bu* f. Wales & Bret. *bu* f. ko.

Däl, *del*, *dile*, *dill* (Hall. Östg. Nerike) jufver, spene hos suggan och hyndan; *däla* v. då jufret eller spenarne uppsvälla »soa dälar» (Bhslän). Irisk. *deala*, *deill* f. kons jufver; *del* äfven *deala* s. spene. Jfr härvid.

Oga v. visa tecken till snar fölning genom jufrets upp-
svällande, *märren ogar* (Halland); *ogene* n. jufver hos ston
(Skåne), *ornet* s. n. def. jufret, äfven födslodelen hos sto.
(Dsk. Dial.). Detta subst. är egentligen part. pres af *oga*,
liksom *bärandet*, kons jufver, (Hall.) af bära, tsk gebären.
Gael. *ugh* s. jufver. Irisk. & Gael. *uchd* s. barm. Irisk.
har jemväl *ugadh* s. födelse (birth), hvilket är part. pres.
af ett förloradt verb *ugh* föda.

Ficke s. (Halländska) varp, väft, *figgeskifte*, väf med
dubbel varp (Nuckö, Russvurm, Eibofölke II. § 254 & 410)
Gael. *figh* v. väfva, *fight* adj. väfd.

(*) *Des*, *dys* (Isl.) grafhög; (Dsk. Dial. (Molbecks Dial.
Lex p. 90) *daas*, *dös*, *dysse* idm.), Gael. & Irisk. *dais*, hög,
hop, Wales *das* (deise gen.) sädeshög; Sanskr. *tasgaid*
sammanhopande (Holmboe); *dåses* beng. (Pictet).

Dorg (Isl. Bohusl. Hall. Skåne) fisksnöre, handlina,
vid fiske. Gael. *dorg* idm. Irisk. *dorga* ffsknät.

Fila s. (Isl.) tunnt täcke, *filla* (Bhsl. & Hall.) skynke,
trasa. Gael. & Irisk. *fill* v. svepa, vickla in; *fillead*, *fillead*
s. täcke, plaid; *Fillead*- *beg* kilten eller den högländska
korta kjorteln (*beg* adj. kort, liten).

Fjuka, impf. *fok* (Gl. Svs) I svsk & dsk dial. *fyka*,
fyga, *fök* impf. fara, flyga med vinden; *snön fyker*; *snöfog*.
subst. Irisk. *fochar*, Gael. *fugyl* s. vind; Wales *fug* s. hvad
som lätt flyger ikring.

Flåg, (Oroust; norra Halland) brant klippvägg, fram-
skjutande klippbrant; nsk. *flog*, n, isl. *flug*, n. præcipitium
abruptum (Eigilsson). Wales *fflochen* s. rift, cleft, breach,
ffloch, adj. abrupt, broken, craggy.

Freke s. flyttbar grind eller stängsel (Oroust, Tjörn;
Åberg) Irisk. & Gael. *fraigh* s. afdelning, afskrankning,
vägg, gränsen af ett land.

Fryna v. n. 2. (Hall. Skåne & Bornholm) rynka, draga
på näsan, uppdraga näsborrarne; Wales *froen* f. näsborre,
näsa. Bret. *fron* f. *fronella* uppblåsa näsborrarne.

Gaddr m. (Isl.) spets, udd, hvaraf nsk. *gadd* i dess
n. v. betydelse. Gael. & Irisk. *gath* m. idm. *geadha* s.
staf med spets, båtshake.

Gädda s. dsk. *gjede* s. Irisk & Gael. *geadas*, *geadres*.
Gäddans *namn*, utan att vilja bestrida Ihres härledning,
synes komma af det primitiva och ännu hos oss brukade
fiskningssättet — ljustringen.

*Gäd*da af *gadd* spets, udd; Gael. & Irsk. *geadas* af *geadh*a staf med spets; Angl. Sax. *hæced*, Engl. Dial. *hacot*, *hakets*, Tsk. *Hecht* af Angl. Sax. *hæce* staf med spets, herdestaf med hake; Engl. *pike* af *pike* spjut, Frsk. *brochet* af *broche* spett, Bret. *békéd* af *bek* spets — och Lat. *lucius* och Ital. *lucio* af *lux*, ljus! Anmärkningsvärdt är de keltiska (Irsk. & Gael.) och nordiska ordens lika härledning.

(*)*Genta* f. (Isl.) ancilla petulans; Nsk *gjente* piga, flicka, Wales *geneth* piga, flicka, dotter, (Spurrel), *genethan* liten flicka, Irsk. *gean* s. qvinna, jemte fl. sammansättningar.

Gerd s. (hyllningsgerd, krigsgerd) härleder Ihre från ett gl. svskt. verb. *gera* sända. Irsk. *gearradh*, afgift, skatt, tribut; Irsk. & Gael. *gearsam*, inträdesavgift.

Grädda v. t. ex. g. bröd, pannkakor, *Gredsel* n., *gressla* f. brödspada. Gael. *greidh*, att baka, steka bröd, Wales. *greidio* v. idm. Gael. *greidleán*, Irsk. *greidal*, Wales. *greidell*, Engl. *griddle*, brödspada (sv. gredsel), äfven plåt att steka på, halster. Jfr. Frsk. *griller*.

Guda f. hålväg, *Käflinge guda* (Skåne); trång gång mellan gärdesgårdar eller hus (Hall.); *gyde* (Jutland), Gael. *geodha* trång däl.

(*)*Kvós*, *Kjós* (Isl.), *kjusa* (svsk dial.) trång däl. Irisk. *cuas*.

Kilja f. (Isl.) tegimen; vestis; *Kilta*, (Svsk. & Dsk. dial.) linda, svepa; *uppkilta*, (Ihr. Gloss. I. 1063) uppfästa kläderna. Irisk. *ceil* v. dölja, betäcka, *ceilt*, *ceilté*, adj. men egentl. part. perf. dold, betäckt, hvaraf Irisk & Gael. *cealt* s. kläder, beklädnad. Sanskr. c'il kläda (Pictet).

Klakkr m, (Isl.) *Klack*, (svsk dial.) *bärge klacken* (gl. svsk) klippa, stenhäll. Gael. *clach* f. Irisk. *clach* s. sten, samt *clacha* v.

Kuggr (Isl.) *kogg* (gl. svsk) fartyg, *kog*, *kogge* (dsk) ett flatbottnadt fartyg, som brukas på Limfjorden. Wales *kwch*, Irisk *coca* båt.

Lana (Dalarne) platsen utanför fähuset, *lana* (Hels. Lageh) vestibulum, *lane* en fiskgård i strömmar (Ihres dial. Lax.) Gael. & Irisk *lann* f. inhägnad, boskapsfälla; Wales *llan* f. plats, gård. Jfr. engl. *lawn*.

Liori (Isl.) *ljöre*, *ljöre* (Nrsk) *ljura* (Vstg. Lag) *lyre*, *lure* (Svsk. & Dsk Dial); Gael. *luidhear* Engl. Dial. *luver*, *leover*, ljushålet, n. m. takfönstret i ryggstugan. Ordet förklaras af Wales. *lleuer*, fornbrittiska *lever* ljus. *Lever-*

maar, (det stora ljuset) var, enligt Nennius, den brittiska konungens *Lucii* tillnamn. (Dieffenbach *Celtica* II).

Hlunnr (Isl.) trädstock att derpå rulla fartyg, Irisk. *lonn*; Svsk Dial. *luna*, *lunna* stång, häfstång. Gael. *lunn* stark häfstång, spak.

Länna s. (Gotl.) vört, Gael. & Irisk. *leann* öl, dricka, med adj. *laidir* stark, *caol* svag.

(*) *Meidr* m. (Isl.) arbor, tigillum, jfr svsk *med* i *släd-med* och i svsk diat. *lassamed* lass-stång. Gael. & Irisk. *meidhe*, *maide* stock, käpp; ved, timmer. — o. s. v. o. s. v.

Öfvernaturliga väsen.

Gaur m. (Isl.) jätte, Suttungs broder; Wales *cawr* m. *caures* f.

Baugi m. (Isl.) jätte, nsk *bokkje* m. en af de underjordiske, vätte (Aasm); Irisk. & Gael. *bocan*, larva, lemur, demon; Wales *bwc*.

Nädi m. såväl dvärg som ock jätte. Jfr *Neith*, Iernas krigsgud. *Nauma* f. jättinna. Jfr *Nemon*, Iernas krigsgudinna, *Neiths* maka.

Eitr, *eitir* m. dvärg; Irisk. *eitiar* demon, ond ande.

Nar, *Nali* m. dvergnamn; Wales *nar*, dvärg, Sanskr. *nara* man, menniska.

Brúni m. dvärg, jfr skottsk. *brownie* tomte.

Dàinn m. dvärg. Irisk, *dae*. Gael. & Irisk. *duine*. *daoine* pl. man.

Sjárr m. dvärg, jfr Irisk. *sia* f. & Gael. *sith* f. en elfva.

Puki (Isl.) ond ande (Svsk & Dsk. Dial. idm) Irisk. *puca*, Wales *pucci* m. kobold, Ggl. Engl. (Shakespeare) puck.